
Plzeňská skříňka hrůzy

Plzeňská skříňka hrůzy

Euro, 02.11.2009, MARTIN RYCHLÍK

Špína, která se vyvalila z Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni (PF ZČU), může zasáhnout celé vysoké školství v České republice. Důvěryhodnost škol je v ohrožení. Tušené potíže na řadě univerzit, které si dříve nechávali zúčastnění jen pro sebe, začnou vyplouvat na povrch. Vnitrofacultní boje přejdou z akademické půdy na stránky denního tisku - mnohdy ve značně zkomolené podobě - a zasadí těžké osobní i institucionální rány. Média, pasoucí zatím jen po konkrétních jménech lžibakalářů a lžimagistrů, brzy přejdou k potížím obecnějším i do vyšších pater. Vysoké školství, jež dlouho klímbalo v pohodové letargii, zasáhl krutý budíček. Jak je možné, že odborníci imédia sborově přehlíželi pověst plzeňských práv? O propojení Vysoké školy finanční a správní (VŠFS) s pražskými politiky si šušaly nejen akademické straky; o úlevách ze zkoušek věděl kdekdo, ale až nyní plní kauza titulní strany novin...

Co přijde dál? "Očekávám velké průšvihy ve věci rychlých a mladých docentů. Zejména malé obory a školy, které kvůli akreditacím potřebují habilitované pedagogy, tlačí na třicetileté hochy, aby uspíšili své docentury. Ne každý bude ale takový génius, aby měl v 35 letech profesuru," naznačuje poučený zdroj týdeníku EURO. Dalšími tématy, jež čekají na otevření, jsou existence profesionálních tvůrců diplomek, profesorské opisování od doktorandů nebo okázalý (byť štědře placený) nezáměr školitelů o své studenty... Doba hájení skončila.

VŠECHNY VEJŠKY POD LUPOU

Mračna práce čekají ministerstvo školství (MŠMT) i Akreditační komisi (AK). "Ministerstvo prověří prostřednictvím matriky studentů skutečnou dobu studia absolventů všech vysokých škol. Půjde o to, zjistit, zda i na ostatních fakultách a vysokých školách nejsou 'rychlostudenti', kteří absolvovali studium za nezvykle krátkou dobu. V první fázi MŠMT prověřuje ostatní právnické fakulty, ve druhé fázi všechny veřejné vysoké školy a nakonec soukromé vysoké školy," řekl týdeníku EURO náměstek ministryně školství Vlastimil Růžička. A ředitel odboru vysokých škol Václav Vinš doplnil: "Ověřování na veřejných vysokých školách budou ,spuštěna' najednou počátkem listopadu, zřejmě s termínem do 15. ledna. Teprve podle odezvy se uvidí, jak budeme postupovat dál." V případě zjištění, že se rychlostudia vyskytují i na jiných školách, požádá resort rektora, aby prověřil okolnosti studia a přistoupil k právním krokům, které dnes koná i ZČU (podnět policii, odebrání diplomu). Pokud MŠMT zjistí pochybnosti o kvalitě studia, požádá AK, aby provedla hodnocení. **MINISTRYNIN PLOŠNÝ PŘEHMAT?**

"Tato šetření se týkají nejen magisterského, ale i doktorského studia. Kvalita habilitačních řízení je hodnocena průběžně AK, a ta navrhuje v případě zjištění nedostatků příslušná opatření - například z poslední doby neudělení akreditace pro další období habilitačnímu řízení a řízení ke jmenování profesorem v oboru Přírodovědné inženýrství na Technické univerzitě v Liberci. Obdobně bude ministerstvo postupovat i v případech plagiátorství," říká Růžička.

MŠMT dle jeho slov plánuje více využívat možnosti, kterou mu poskytuje zákon o vysokých školách (111/1998 Sb.), a ve spolupráci s AK jmenovat své odborníky do komisí pro státní zkoušky, aby tak byla více sledována úroveň examínací a obhajovaných závěrečných prací. Česko tedy zasáhne plošný dohled. A sluší se doplnit, že někteří kritici ministryně Miroslavy Kopicové jí vyčítají právě slova o prošetřování všech škol, a dokonce o pomoci ze Slovenska. "To vyjádření v televizi bylo devastující. Místo, aby se tragédie v Plzni rychle, důsledně a věcně vyřešila, rozmazalo se to po celé republice. Laik se zděsí. Buď to byla kolosální chyba, anebo záměr: podívejte, jaký je tu čurbes," uvádí jeden ze zahraničních zdrojů.

PLZEŇ JAKO ODSTRAŠUJÍCÍ PŘÍPAD

Rozumné školy se z plzeňské kauzy poučily. A v tichosti, samy pro sebe, přezkoumávají podezřele rychlé študáky a chybné mechanismy. Jiné chybují. Co si myslet o dobře míněném prohlášení budoucího děkana Fakulty sociálních věd UK docenta Jakuba Končelíka, který svou školu potřásl "rychlostudentským" vředem ještě před nástupem do funkce? Vysvětlování rektorátu UK ani mírnění slov už jedné z nejlepších fakult v Česku nepomůže. Veřejnost si zapamatuje jen kaňku. A totéž hrozí celému školství: "Důvěra veřejnosti nepochybně otřesena je, nicméně plzeňský případ by neměl být považován za obraz českého vysokého školství. Jedná se o výjimečné selhání jednotlivců, pravděpodobně úmyslné, a o dlouhodobé neuplatňování standardních kontrolních mechanismů běžných v akademickém prostředí. Nepochybují,

že na většině škol by pochybení takové hloubky a rozsahu vůbec nemohlo nastat. Veřejnost by se neměla nechat ovlivnit informacemi o plzeňské kauze natolik, aby ztratila důvěru v kvalitní vysoké školy," řekl týdeníku EURO Petr Fiala, předseda České konference rektorů (ČKR), který odmítá politizaci případu. Tím spíše, že jsou do "plzeňských pletek" zapleteni právě politikové. "Jedním z klíčových principů dobrého systému terciárního vzdělávání je autonomie a samosprávnost vysokých škol. Politizace celého případu, byť by byla vedena dobrými úmysly, způsobí více škody než užítku. ČKR je přesvědčena, že i tak alarmující kauzu, jako je ta plzeňská, lze řešit v rámci stávající legislativy. Propojení akademického prostředí s politickými a ekonomickými zájmy, jak k tomu zřejmě došlo na právech v Plzni, je zcela nepřijatelné," říká rektor Masarykovy univerzity.

PLAGIÁTOŘI & LŽIDOCENTI

Plzeňský děs otevře i další skříňky. Každý, kdo studoval vysokou školu nebo působí v oboru, to zná. Katedry mívají ve svém středu jednak pracovitě tahouny, ale i lehkoživky, polodocenty, kteří by se nikde jinde neuplatnili. "Je to všude. Od humanitních, ekonomických a právních oborů až po ty technické. Mnohdy platí: kdo neumí, učí," říkají oslovení doktorandi. Takoví lidé mívají zhusta ve své bibliografii jedinou monografii; místočko si vyvedí. Opakem jsou ctižádostiví, schopní lidé, kteří v rozpuku a vyčerpání udělají osudný přešlap. Přestanou v pracích zdrojovat, citovat. Exemplárním příkladem je plzeňský profesor antropologie Ivo T. Budil, jehož opsané pasáže předloni zaměstnávaly média (v recentní monografii prokazuje Budil svou erudici a přidává asi 2000 odkazů na použitou literaturu). Jedněm z vůbec prvních porevolučních obvinění z plagování čelil v roce 1997 filozof Zdeněk Pinc z dnešní Fakulty humanitních studií UK, když převzal pasáže jiného autora. Etická rada FF UK zase řešila pochybení docenta Oldřicha Kašpara, jenž v knize Dějiny karibské oblasti (2002) nadužíval cizích zdrojů. Za účelem habilitačního řízení podváděl Jiří Bílý z Pedagogické fakulty UK.

Pozapomenutá je kauza historika Libora Pavery, "falešného docenta" z Opavy, který se na základě plagiátu o kazateli Danielu Nitschovi habilitoval v Olomouci. V jistém smyslu archetypální příběh muže, jenž ze dvou třetin (sic!) vytěžil zavátou práci zesnulého učitele, ukázala nepřipravenost institucí na řešení vhodné "dehabilitace". Vědecká rada Univerzity Palackého i MŠMT byly bezzubé; původní autor práce byl mrtev a nemohl se soudit. Stanice BBC v roce 2005 uvedla: "Případů opisování jsou desítky. Množí se podvody, kterými si vysokoškolští učitelé urychlují svoji akademickou kariéru. Opíjejí vědecké práce jiných, často zahraničních autorů jak z internetu, tak z archivů. Jsou případy, kdy vysokoškolský učitel toužící po docentuře hledá v archivech například Památníku národního písemnictví a najde dosud nepublikovaný text, ze kterého přepíše doslovné úryvky. Bez citace."

MINISTERSTVO: "ŠUMY SE NEZABÝVÁME"

Šumů, drbů a takzvaných zaručených zpráv o podvodech, zvláštních profesurách, spěšných docentech či úlevách u zkoušek je na školách plno. Chcete malou ochutnávku? Patří to vůbec do novin, anebo jen za zdi úctyhodných univerzit?! Zvěsti - možná z nepřátelských táborů - se týkají i nerespektovanějších škol a osobností. Po pražském ČVUT jdou řeči o nepřilíh silném a "neodborném" rektorovi, na VŠE a AMU zase oponenti zpochybňují předchozí rektorské volby, na jedné z lékařských fakult UK najdeme člověka, který stihl doktorát, Ph. D. i docenturu do 30 let a v 35 byl profesorem při kumulování dalších funkcí. Praxí nejen v přírodovědných oborech se stalo využívání prací studentů, ovšem bez citací (sic!), jak tomu u týmových děl má být. Jsou to jen pomluvy a zlá vůle uškodit? Zdá se, že objevů přibude. Školy jsou pod palbou, média čuchají šťavnatou kořist a udavači či závistivci brousí tužky.

Nicméně podobné "povídáčky" šly léta i kolem plzeňských práv a VŠFS. "Ministerstvo se nemůže zabývat, šumy a drby". Pokud obdržíme podloženou informaci o takovém chování na vysoké škole, věc se snažíme prošetřit. Za tím účelem existuje na MŠMT oddělení právní agendy a stížností. Tyto podněty slouží jako určitý podklad pro AK, ale činnost svých zaměstnanců by především mělo sledovat vedení fakult," říká náměstek Růžička.

BOJ O POCHROUMANOU DŮVĚRU

Kriminální kauza na PF ZČU značně pošpinila české školství. Jak očistit umazaný štít vzdělaného lvíčka? Existuje nějaká cesta? "Na cestě k důvěryhodnosti vidím dva podstatné kroky. Tím prvním je důsledné dořešení kauzy v Plzni za podmínky, aby se politici vystříhali zasahování do tohoto případu. A druhým krokem je prosazení komplexní reformy terciárního vzdělávání, která zpřehlední prostředí vysokých škol," řekl týdeníku EURO exministr školství Ondřej Liška (Strana zelených). Jednou z variant, jak omezit míru plagiátorství, je zavedení on-line databází studentských, ale i vědeckých prací dotyčné alma mater. Tak, aby existovala otevřená, veřejná kontrola. Vždyť zveřejňování prací už zákon ukládá! Ovšem bez sankcí.

Až si budou chtít vědec, zaměstnavatel nebo mašinfíra zjistit, od kdy do kdy a jak studoval JUDr. Stanislav Gross, mělo by stačit několikrát kliknutí na přiložené PDF soubory jeho diplomky (oněch legendárních 33 stran textu z pražských práv vzaly povodně). Jak prostě.

Masarykova univerzita takto postupuje, systém nabízí i dalším. Proč nejsou napojeny všechny školy v Česku? "Na to je třeba se zeptat těch škol, které se k našemu systému nepřipojily. Je-li plzeňský případ k něčemu dobrý, tak snad k tomu, aby si všichni uvědomili, jak je i v akademickém prostředí důležitá veřejná kontrola. Věřím, že se dříve či později všechny školy k našemu systému připojí," říká Fiala. Iniciativě by fandilo i MŠMT v rámci rozvojových programů; nicméně nic nemůže nakazovat. Náměstek Růžička uzavírá: "Obdobně jako je plagiátorství řešeno u prací studentů, problém by školy mohly řešit i u habilitačních a dalších prací. Ministerstvo je připraveno takový projekt podpořit ze svých prostředků. Nicméně je na rozhodnutí škol, jak se tím budou zabývat. Pokud chce být vysoká škola věrohodná, sama takový systém zavede, jak se ostatně děje na řadě z nich. Tuto záležitost ministerstvo otevře na nejbližším jednání s reprezentací vysokých škol." To si pak jistě počteme.

PRŮŠVIHY NA OBZORU

Výběr problémů, které může na českých vysokých školách plzeňská kauza otevřít

Odhalení rychlých docentů a profesorů, především v malých oborech
Přivlastňování a necitování prací doktorandů jejich nadřízenými
Odhalení profesionálních výrobců odborných textů za úplatu
Nedostatečná péče věnovaná Ph. D. studentům ze strany školitelů
Zpětné nahlédnutí do rektorských voleb a vnitroškolních bojů
Využívání výzkumů zadaných studentům k osobnímu prospěchu
Znovuotevření problematiky tzv. létajících profesorů

Pramen: týdeník EURO

Jednou z variant, jak omezit míru plagiátorství, je zavedení on- line databází studentských, ale i vědeckých prací dotyčné alma mater. Zveřejňování prací už sice zákon ukládá, ovšem bez sankcí.

MARTIN RYCHLÍK (martin.rychlik@euro.cz)